

Βιβλιοπαρουσίαση

Δημήτρης Ν. Χρυσόχου, Πολιτεία Αδέσμευτου Βίου: Μια Εισαγωγή στην Πολιτική Θεωρία, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2018

Γιώργος Δικαίος

*Βοηθός Ερευνητής, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, ΕΚΠΑ &
Υπ. Δρ. Διεθνών Θεσμών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης,
ΕΚΠΑ*

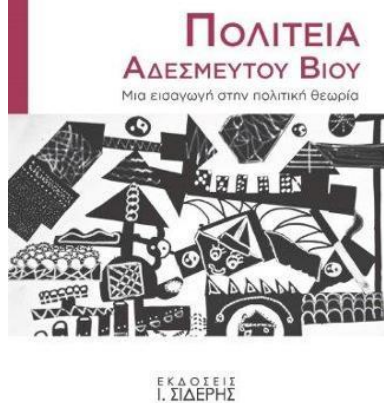
ΕΕΕΠ Βιβλιοπαρουσίαση 3/2018

Copyright © 2018
Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής
Αιόλου 42-44, 105 60 Αθήνα
Τηλ: 210 368 8945, 210 368 8963
e-mail: info-eeep@pspa.uoa.gr

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Δημήτρης ν. χρυσοχόου

Το βιβλίο *Πολιτεία αδέσμευτου βίου: Μια εισαγωγή στην πολιτική θεωρία* του Δημήτρη Χρυσοχόου, «αποτελεί μια άσκηση στην πολιτική θεωρία του ρεπουμπλικανισμού και, ως εκ τούτου, στην πολιτική θεωρία: στα ηθικά μελήματα του κοινού βίου» (σελ. 13). Το βιβλίο, σε σύντομα κεφάλαια, δίνει την εικόνα που επικρατεί στην μεγάλο μέρος της υπάρχουσας βιβλιογραφίας για κάθε ενότητα με την οποία πραγματεύεται. Αποτελεί ένα χρήσιμο εγχειρίδιο, τόσο για τον ειδικό, καθώς συγκεντρώνει μέρος της διεθνούς και εγχώριας βιβλιογραφίας γύρω από το θέμα (με πλούσιες παραπομπές και επεξηγήσεις), όσο και για

αυτόν που θέλει να αποκτήσει μια πρώτη άποψη και επαφή με την πολιτική θεωρία της *res publica*.

Το βιβλίο ξεκινά με μια σύντομη εισαγωγή που εξηγεί «ό,τι ακολουθεί» στα κεφάλαιά του: (α) δίνει τον ορισμό της πολιτικής θεωρίας και στο διερώτημα που αυτή καλείται να απαντήσει: «πάνω σε ποιες αξίες πρέπει να οργανώσουμε την κοινή μας συμβίωση;», (β) επισημαίνει τη διαφορά μεταξύ πολιτικής θεωρίας και πολιτικής φιλοσοφίας και επισημαίνει ότι η πολιτική («ως κοινή ανθρώπινη ένωση») προηγείται και των δύο, (γ) δίνει τον ορισμό της πολιτικής και συνιστά την αφοσίωση του μελετητή –και του κάθε ενδιαφερόμενου– στη συνεχώς εξελισσόμενη διαδικασία της πολιτικής αν θέλει να την κατανοήσει σε βάθος, και (δ) εξηγεί τί εννοεί με τη χρήση του όρου «αδέσμευτος βίος» και πώς αυτός αρμόζει στην πολιτική πράξη –ιδίως μέσα από «το πλούσιο (νέο)ρωμαϊκό κεκτημένο» που εξαιρεί την πολιτεία που «βιώνει την ελευθερία».

Όπως μαρτυρά και ο υπότιτλος του βιβλίου, αυτό αποτελεί μια εισαγωγή. Έτσι, το κυρίως μέρος εισάγει τις έννοιες γύρω από τις οποίες αναπτύχθηκε ο ρεπουμπλικανισμός, παρουσιάζει τις έννοιες που διαμορφώθηκαν βάσει του ρεπουμπλικανισμού και διαφωτίζει τον αναγνώστη για την εξέλιξή του από την αρχαιότητα κι έπειτα. Αναγκαία, βεβαίως, εμφανίζεται και η σύγκριση με τον φιλελευθερισμό –η οποία διατρέχει μέρος του βιβλίου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα ιδιωτικά συμφέροντα ενώ, ο ρεπουμπλικανισμός εστιάζει στο κοινό αγαθό ή/και το δημόσιο συμφέρον.

Το βιβλίο μοιάζει να ακολουθεί την εξής αλληλουχία: από την *res publica* στο κοινό αγαθό, από το κοινό αγαθό στην ελευθερία και από την ελευθερία στη μη-κυριαρχία. Πέρα από τις ενότητες που ασχολούνται με τις εν λόγω θεματικές, παρεμβάλλονται και άλλες που στόχο έχουν να αποδώσουν τη συνολική εικόνα της ρεπουμπλικανικής θεωρίας, όπως τουλάχιστον την αντιλαμβάνεται ο Χρυσόχοου. Το ενδιαφέρον του ίδιου του Χρυσόχοου, ως καθηγητή θεωρίας και θεσμών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, είναι η σχέση του ρεπουμπλικανικού πολιτεύματος με τη σημερινή εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου με τίτλο «Αναβίωση» εντάσσει (εκ νέου) τα όσα έχει αναλύσει μέχρι εκεί στην πολιτική (θεωρία ή πράξη) της ευρωπαϊκής ενοποίησης και εξέλιξης.

Ειδικότερα, το βιβλίο αποτελείται από το πρώτο κεφάλαιο που εισάγει τον αναγνώστη στην έννοια της *res publica*, του ρεπουμπλικανισμού, ενός πολιτεύματος που η εξουσία «ασκείται σε ελεύθερους ανθρώπους»· ίσους πολίτες που υπόκεινται σε νόμους και όχι σε άλλους ανθρώπους, πολίτες που επιθυμούν το κοινό τους συμφέρον και την επίτευξη του κοινού αγαθού. Το κοινό αυτό αγαθό προστατεύεται, όπως εξηγείται στο δεύτερο κεφάλαιο, από την ίδια την αρχιτεκτονική του πολιτεύματος, και επί της ουσίας είναι η ελευθερία· η ατομική ελευθερία και κατά συνέπεια η συλλογική ελευθερία. Η έννοια της ελευθερίας αναλύεται σε βάθος στο κεφάλαιο «Διόπτρες ελευθερίας». Αρχικά γίνεται μια σύγκριση της παλαιάς (ή αρχαίας) με τη σύγχρονη αντίληψη της ελευθερίας (από το «όλο» στο «άτομο»), εν συνεχεία συζητείται η διάκριση θετικής και αρνητικής ελευθερίας και, τέλος, παρουσιάζεται η σχέση της ελευθερίας με τον φιλελευθερισμό και με τον ρεπουμπλικανισμό. Δίνεται η ευκαιρία έτσι στον συγγραφέα να προσεγγίσει την έννοια της ελευθερίας μέσα από την οπτική γωνία του πολιτικού φιλελευθερισμού και, έτσι, ασχολείται και με τον ορισμό του φιλελευθερισμού και με τις διαφορές που αυτός παρουσιάζει εν γένει με τον ρεπουμπλικανισμό και τις βασικές αξίες του (π.χ. το κοινό αγαθό), για να καταλήξει στο ότι «η ρεπουμπλικανική ελευθερία δεν έγκειται μόνο στις αρετές της διακυβέρνησης *per leges...*, αλλά και στην ένταξη στα κοινά» (σελ. 114). Τα δύο αυτά χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με την αρχή της ισονομίας, αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους του ευρωπαϊκού πολιτικού πολιτισμού (σελ. 114).

Τα κεφάλαια που ακολουθούν αφορούν, πιο στοχευμένα, το ένα τον ρόλο του κράτους και το άλλο τον ρόλο των πολιτών. Ο ρεπουμπλικανισμός προκρίνει την έννοια της μη-κυριαρχίας ενώ ο φιλελευθερισμός, που πλέον έχει εισέλθει ως το αντίπαλον δέος στη

συζήτηση, προκρίνει τη μη-παρέμβαση. Στο βιβλίο σκιαγραφείται πώς οι διαφορετικές αυτές εκδοχές μεταφράζονται σε ελευθερία για τον πολίτη. Παράλληλα, τονίζεται η ρεπουμπλικανική αντίληψη της ιδιότητας του πολίτη, η οποία συνοψίζεται στην εξής φράση: «η ανιδιωφελής προσφορά [κάθε πολίτη] στα κοινά ή προς κάθε τι δημόσιο» που προκύπτει «[α]πό την αγάπη για τον ελεύθερο πολιτειακό βίο... που έχει αντίκτυπο στην κοινωνία και που προκαλεί το κοινό συμφέρον» (σελ. 135-136).

Τέλος, η ρεπουμπλικανική λογική προκρίνει, όπως αφήνει ο Χρυσόχοου να εννοηθεί, τις μεικτές πολιτείες: αφού παραθέσει διάφορους ορισμούς της πολιτείας, ο συγγραφέας ορίζει τη μεικτή πολιτεία ως «ένα ορισμένο είδος πολιτείας [που] καλύπτει μεγάλο τμήμα της ελληνορωμαϊκής περιόδου και μεταγενέστερων εκδοχών της ρεπουμπλικανικής πολιτείας ως συντεταγμένης και θεσμικά εξισορροπημένες δημόσιας συμβίωσης των ελεύθερων πολιτών» (σ. 85). Η Ρεπουμπλικανική Πολιτεία αποτελεί ένα μεικτό καθεστώς που στηρίζεται στη θέσπιση «ελέγχων και ισορροπιών» (checks and balances όπως είναι ευρέως γνωστά) και «βασίζεται στο γενικό συμφέρον, συνδυάζοντας εξουσίες οι οποίες αντιπροσωπεύουν καθεμιά και έναν ιδιαίτερο τύπο συμφέροντος» (σ. 85). Συνδυάζοντας όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, ο Χρυσόχοου (επαν)εντάσσει και υπενθυμίζει το ρεπουμπλικανικό αφήγημα στον ευρωπαϊκό διάλογο όπου σύμφωνα με το συγγραφέα ανοίγει νέους «ορίζοντες ελευθερίας».

Το βιβλίο του Χρυσόχοου μπορεί να θεωρηθεί ως επαναφορά της ρεπουμπλικανικής πολιτικής θεωρίας στη βιβλιογραφία, που έρχεται να υπογραμμίσει την κρίση των φιλελεύθερων θεσμών και της ανάγκης επανεξέτασης και επανένταξης με πιο εμφατικό τρόπο του κοινού αγαθού ή του δημόσιου συμφέροντος στην (ευρωπαϊκή) πολιτική (πράξη και θεωρία).